

Katarzyna Julia Leikvoll

Komponering og improvisasjon på begynnernivå for lett øvede pianoelever

Grunnleggende musikkteori og akkordlære i praksis

Læreverket utarbeidet med

støtte fra

INNHOOLD

Innledning	3
Komponering og improvisasjon.....	3
Forkunnskaper.....	3
Før vi begynner	4
Kapittel 1.....	5
Litt teori:	5
1. Oppbygging av et musikkstykke.....	5
2. Grunntone og ledetone.....	8
Litt praksis:	10
Komponering	10
Improvisering.....	12
Kapittel 2.....	14
Litt teori:	14
1. Dur og moll akkorder.....	14
2. Tonika	17
3. Dominant.....	21
For de spesielt interesserte:	22
Litt praksis	24
Komponering	24
Improvisering.....	26
Kapittel 3.....	28
Litt teori	28
1. Subdominant	28
2. Toneart.....	30
3. Kvintsirkel.....	31
4. Faste fortegn.....	32
Litt praksis	34
Komponering	34
Improvisering.....	36
Kapittel 4.....	39
Litt teori	39
Subdominant prallell og tonika prallell - Akkordene på 2. og 6.trinn av durskalaen	39
Litt praksis	42
Komponering	42
Improvisering.....	44

Kapittel 5.....	46
Litt teori	46
Vamp – Utvalgte akkorder om og om igjen.....	46
Litt praksis	49
Komponering	49
Improvisering.....	52
Kapittel 6.....	53
Litt teori	53
1. Praktiske tips.....	53
2. Rekkefølgen av hovedakkordene	54
3. Komponering steg for steg.....	55
Løsningen av oppgavene fra innledningen	56

INNLEDNING

KOMPONERING OG IMPROVISASJON

Komponering og improvisasjon er to sider av samme sak: å lage egne melodier. For at du kan lykkes med denne spennende musikalske aktiviteten er det viktig at du ikke er redd for å prøve å spille oppdiktede melodier og utforske mulighetene ved pianoet. Av og til vil du lykkes å spille noe vakkert, andre ganger blir du mindre fornøyd med det du hører. Det gjør ingenting, det er bare å fortsette, lytte, prøve og ikke gi opp!

Når du **improviserer**, spiller du melodier som dukker opp i ditt hode og fingre i øyeblikket, men som forsvinner når du er ferdig å spille.

Når du **komponerer**, noterer du ned melodiene, utbedrer dem, stopper for å tenke og prøver ut ulike alternativer.

Begge aktivitetene krever at du er åpen for å prøve ut noe uten å vite resultatet. Denne boken vil guide deg gjennom de første stegene og vise deg hvordan kjennskap til noen få musikkregler kan være nok for å at du klarer å komponere fine melodier på piano og kose deg med å spille fritt uten noter.

FORKUNNSKAPER

For å forstå innholdet i boken bør du kunne:

1. Kjenne igjen disse tonehøydene (og noen få andre), fortegnene kryss (#) og b (b), vite hva de andre symbolene i notesystemet betyr (nøkler, tall, taktstreker) og hva en heltone og halvtone er.

2. Kunne spille rytmer som inneholder disse note- og pauseverdiene:

3. Vite litt om akkorder: at de som oftest består av tre toner, hvilke toner C-dur, G-dur og a-moll akkord består av, at akkordnavnet kan noteres med en bokstav over notesystemet, og vite litt om betegnelsen «dur» og «moll».

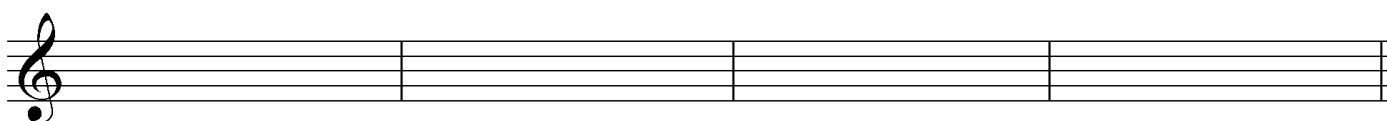
FØR VI BEGYNNER

Du kommer til å skrive ned melodier du lager flere steder i boken. Derfor kan det være lurt å prøve å notere noe enkelt først. Løs oppgavene under og sjekk bak i boken om det du skrev var riktig.

1. Skriv ned «Lisa gikk til skolen» med noter i G-nøkkel (du kan prøve med eller uten piano).

Tenk på at:

- Alle tonene beveger seg trinnvis (det er ingen sprang),
- Noen av tonene varer lenger enn andre – bruk riktige noteverdier,
- Skriv taktart (antall slag i hver takt) i begynnelsen,
- Del melodien i takter,
- Begynn med fjerdedelsnote C,
- Avslutt med dobbel taktstrek.

2. Skriv ned rytmen på begynnelsen (to takter) av «Bæ bæ lille lam» (uten tonehøyder, bare korte og lange noter). Del rytmerekken i takter, skriv taktart i begynnelsen. Begynn med en fjerdedelsnote.

Bæ, bæ, lille lam, har du noe ull

KAPITTEL 1

GRUNNTONE, LEDETONE, SPENNING, AVSPENNING

LITT TEORI:

1. OPPBYGGING AV ET MUSIKKSTYKKE

De aller fleste musikkstykker, sanger og låter du har spilt eller hørt er bygget med utgangspunkt i noen regler. Noen av de viktigste er:

- Et musikkstykke komponeres i en bestemt **toneart** – et sett med toner som passer sammen og som danner en skala, som oftest dur eller moll.
- «Stillaset» eller «skjelettet» av stykket består av **tre grunnleggende akkorder** i tonearten. Musikken komponeres rundt disse tre akkordene.
- For at en **melodi** kan høres spennende ut **veksler** den **mellom spenning og avspenning**, noe som kan sammenlignes med **spørsmål og svar**, den skaper høydepunkter eller er mer avslappet.
- Det brukes **like rytmefigurer og melodiske motiver** mange ganger i ett musikkstykke. Dette skaper en helhetsfølelse og gjør musikken forståelig for lytteren.

OPPGAVE 1

Spill disse melodiene og lytt. Sett kryss ved dem du synes høres mest riktig ut. Tenk på hvorfor noen høres bedre ut enn andre.

a. ____

The musical notation consists of two staves. The top staff is in treble clef with a 4/4 time signature. It contains a melody of eight quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, and C5. The bottom staff is in bass clef with a 4/4 time signature. It contains a bass line of four half notes: C3, C3, C3, and C3.

b. ___

Musical score for exercise b, 4/4 time. The treble clef contains a melodic line of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6. The bass clef contains a harmonic accompaniment of chords: C4-G2, C4-F2, C4-E2, C4-D2.

c. ___

Musical score for exercise c, 4/4 time. The treble clef contains a melodic line of quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The bass clef contains a melodic line of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6.

d. ___

Musical score for exercise d, 4/4 time. The treble clef contains a melodic line of quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The bass clef contains a melodic line of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6.

e. ___

Musical score for exercise e, 4/4 time. The treble clef contains a melodic line of eighth notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6. The bass clef contains a harmonic accompaniment of chords: C4-G2, C4-F2, C4-E2, C4-D2.

OPPGAVE 2

Spill disse melodiene og lytt. Skriv ordet *spørsmål* ved melodiene der spenningen øker, og ordet *sva*r der du føler melodien går tilbake mot en avslutning.

a. _____

b. _____

c. _____

d. _____

OPPGAVE 3

Spill disse melodiene og lytt. Skriv *dur* eller *moll* ved siden av hvert noteeksempel.

a. _____

b. _____

c. _____

d. _____

2. GRUNNTONE OG LEDETONE

- **Grunntonen er hovedtonen i en toneart** (for eksempel tonen C i C-dur, tonen G i g-moll, osv.), den brukes alltid på slutten av et stykke, og ofte på steder der melodien beveger seg tilbake etter et høydepunkt.
- **Ledetonen** ligger en halvtone under grunntonen (for eksempel tonen H i C-dur, eller tonen F# i g-moll) og **skaper spenning** – etter ledetonen kommer alltid grunntonen tilbake.

OPPGAVE 1

Spill disse melodiene og fyll ut den siste tonen – grunntonen.

a.

b.

c.

d.

OPPGAVE 2

Spill disse melodiene og fyll ut de to siste tonene – ledetonen og grunntonen.

a.

b.

c.

OPPGAVE 3

Fyll ut tomme takter i disse melodiene. Brukt rytmefigurene over. Prøv å skape spenning i takt 2, og føre melodien tilbake til grunntonen i takt 4.

a.

b.

Two short melodic fragments are shown above the piano score. The piano score is in 4/4 time. The first measure contains a melody of quarter notes C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The second measure contains a melody of quarter notes C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The bass line has a whole note chord of C4 and G2 in the first measure, and a whole note chord of C4 and G2 with a sharp sign in the second measure.

LITT PRAKSIS:

KOMPONERING

OPPGAVE 1

Lag en egen 4 takter lang melodi i C-dur.

- Grunntonen i C-dur er ____ og ledetonen er ____ .
- Bruk tonene C, D, E, F, G og ledetonen (H) i høyre hånd, og den gitte rytmen.
- La melodien bevege seg oppover mot takt 3 (spørsmål, spenning) og nedover mot slutten (svar, avspenning).
- Avslutt med ledetonen og grunntonen.

A single staff of music in 4/4 time showing a rhythmic pattern. The notes are quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The pattern is divided into four measures by vertical bar lines.

A blank piano score with a treble clef and a bass clef.

Hvis du vil kan du fylle ut venstre hånd med tonene som passer til melodien. Bruk helnoter eller halvnoter. Tips: tonene C eller G vil passe fint mange steder (du kan bruke bare disse to tonene i venstre hånd, eller legge til flere).

OPPGAVE 2

Lag to korte melodier som kan brukes som «spørsmål» og to som kan brukes som «svar». Bruk fem toner: D, E, F, G og A (tonearten d-moll) og noen av de foreslåtte rytmefigurene. Tips: spørsmålene kan begynne på D slutte på A, mens svarene kan begynne på en annen tone enn D og slutte på D (grunntonen).

Forslag til rytmen som kan brukes (velg selv):

Spørsmål:	Svar:

Spill melodiene du har skrevet på ulike måter:

- Spørsmål 1 med høyre hånd etterfulgt av Svar 1 med venstre hånd (spill med venstre i bassen, en oktav lavere enn med høyre).
- Spørsmål 1 med høyre hånd etterfulgt av Svar 2 med venstre.
- Spørsmål 1 med venstre etterfulgt av Svar 1 med høyre.
- Spørsmål 1 med venstre etterfulgt av Svar 2 med høyre.

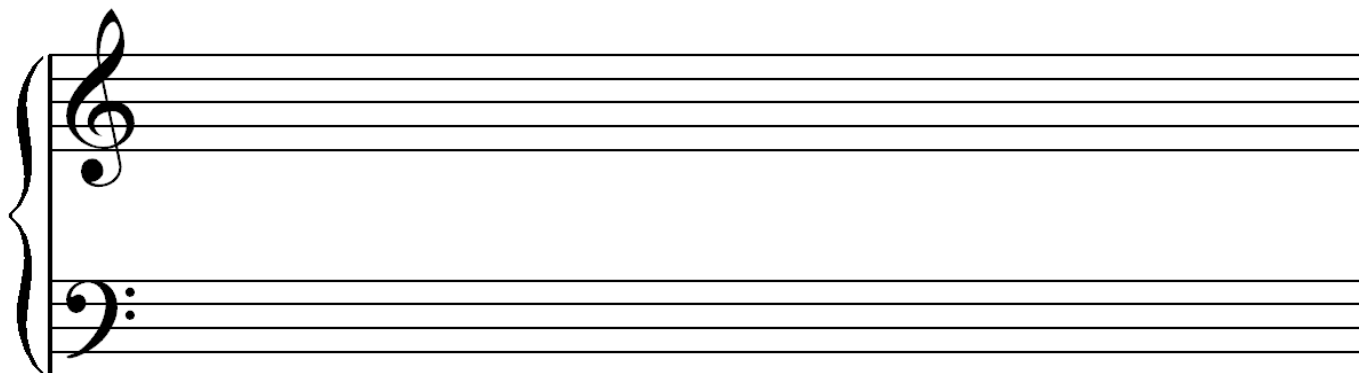
Bytt ut melodien fra Spørsmål 1 med Spørsmål 2 og prøv igjen fire ulike varianter. Hvilken versjon likte du best?

Svar: Jeg likte best Spørsmål _____ og Svar _____ .

OPPGAVE 3

Lag en lignende melodi i a-moll. Bruk tonene A, H, C, D og E i høyre hånd, og lange toner A eller E i venstre.

- Grunntonen i a-moll er ____ og ledetonen (husk fortegn!) er ____ .
- Du kan finne på en egen rytme, eller bli inspirert av rytmen fra oppgave 2.

IMPROVISERING

OPPGAVE 1

Improviser korte melodier bestående av samme fem toner som i oppgavene ovenfor (C-dur og a-moll). Se på eksemplene under.

- Bruk samme rytmemønster om og om igjen, lag spørsmål og svar.
- Du kan spille kun med høyre hånd, veksle mellom hendene eller spille melodien med høyre og lange toner som passer med venstre (eller omvendt!).

Eksempel 1:

Tonearten er a-moll, melodien veksler mellom hendene, rytmen gjentar seg, de to første taktene er formet som et spørsmål, de to neste er et svar med grunntonen som siste tone i begge hender.

Eksempel 2:

Tonearten er C-dur, melodien i høyre hånd, to toner i bassen, spørsmål mot tonen G i takt 2, etterfulgt av et svar.

Nå er det din tur. Velg et av rytmemønstrene nedenfor og spill fritt. Spill noen melodier i C-dur og noen i a-moll. Husk å avslutte på grunntonen. Du kan spille lengre melodier enn i eksemplene ovenfor.

Rytmemønstre:

OPPGAVE 2

Improviser på samme måte, men bruk egne rytmefigurer og begynn fra flere ulike toner (det vil si spill i ulike tonearter). Du kan prøve å spille lengre melodier. For eksempel: svar+spørsmål+spørsmål+svar.

OPPGAVE 3

Spill lignende melodier høyt oppe i diskanten, veldig svakt, langsomt og med høyre pedal. Du kan føye til noen forsiktige toner i bassen. Du kan også veksle mellom å spille oppe og nede på instrumentet. Utforsk mulighetene!

KAPITTEL 2

AKKORDER, TONIKA, DOMINANT

LITT TEORI:

- Alle dur- og moll-skalaer består av syv trinn.
- Akkorder bygget på tre av trinnene er spesielt viktige når vi lager musikk, de skaper et stillas som melodiene komponeres rundt.
- De viktigste akkordene ligger på skalaens **1., 4. og 5. trinn** og heter **Tonika, Subdominant og Dominant**.
- All musikk du hører hver dag rundt deg bruker dette prinsippet!

1. DUR OG MOLL AKKORDER

En akkord består av (som oftest) tre toner som står i tersavstand fra hverandre.

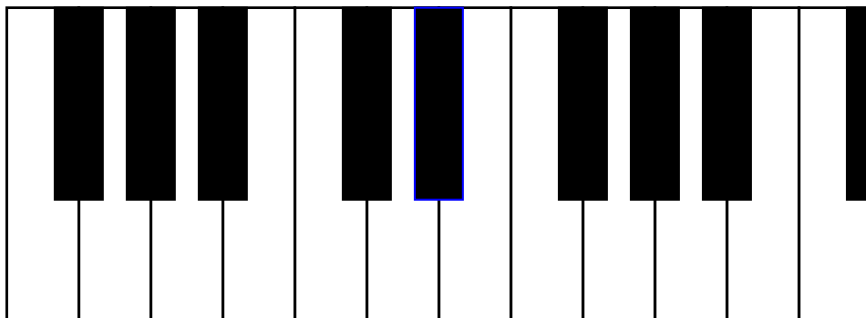
Ters – intervall (avstand) på tre toner, for eksempel mellom C og E, eller A og C, osv.

Eksempel 1. En ters skrevet ut med noter.

Dur- og mollakkorder:

Hvis du teller antall halvtoner (avstanden mellom to nærmeste tangenter) mellom C og E, og mellom A og C vil du oppdage at de ikke er like mange. Det er fire halvtonetrinn mellom C og E, og tre halvtonetrinn mellom A og C.

Stor ters – avstanden på fire halvtonetrinn.

Liten ters – avstanden på tre halvtonetrinn.

- **Dur-akkord** er bygget av én stor og én liten ters (for eksempel tonene CEG eller GHD)
- **Moll-akkord** er bygget av én liten og én stor ters (for eksempel ACE eller DFA).
- En akkord kan skrives og spilles i **grunnstilling**, da ligger akkordens grunntone nederst.
- Endrer man rekkefølgen av tonene, står akkorden i en **omvendning**.

For eksempel:

C-dur (C)

d-moll (Dm)

F-dur (F)

Eksempel 2. Ulike akkorder notert i grunnstilling og i en omvendning.

Notasjon:

Akkordnavn står ofte skrevet over notesystemet. Store bokstaver står for durakkorder, mollakkorder noteres som oftest med en liten m ved siden av bokstaven (for eksempel: **G** betyr G-dur akkord, mens **Gm** betyr g-moll akkord). Slik kan det se ut i notene:

Eller:

Eksempel 3. Notasjon av akkorder over notesystemet.

OPPGAVE 1

Stor eller liten ters?

Mellom H og D? Svar: _____

Mellom G og H? Svar: _____

Mellom D og F#? Svar: _____

OPPGAVE 2

Hvilke tre toner består disse akkordene av? Tips: gjør oppgaven ved pianoet, da blir det lettere.

D-dur: _____

e-moll: _____

A-dur: _____

h-moll: _____

OPPGAVE 3

Skriv «G» ved akkordene i grunnstilling og «O» ved omvendinger. Hvordan kan du lettest se at en akkord står skrevet i grunnstilling?

Svar:

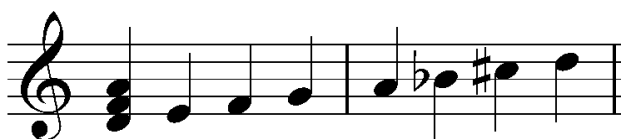
The image shows a musical score for four chords in 4/4 time, written in a grand staff (treble and bass clefs). The chords are: 1. G major (G4, B4, D5) in the treble clef. 2. E minor (E4, G4, B3) in the bass clef. 3. A major (A3, C4, E4) in the bass clef. 4. H minor (B3, D4, F#4) in the bass clef.

2. TONIKA

Akkorden bygget på 1.trinnet av skalaen (grunntonen), heter **TONIKA (T)**. Tonika er dur når tonearten/skalaen er dur og moll når tonearten/skalaen er moll.

Eksempel 4. C-dur skala og C-dur akkord – tonikaakkorden i tonearten C-dur.

Eksempel 5. d-moll skala og d-moll akkord – tonikaakkorden i tonearten d-moll.

De aller fleste musikkstykker, sanger eller låter **begynner og slutter med tonika**, det vil si noen (eller alle) av tonene som hører til akkorden på første trinnet. Er stykkene lange, inneholder de som oftest flere fraser (deler, motiver) som begynner og slutter med tonika.

I spørsmål-svar øvelsene fra forrige kapittel begynte «spørsmålene» med tonika, mens «svarene» sluttet med tonika (og grunntonen i melodien). Når du satte dem sammen, spilte du musikalske fraser som begynte og sluttet med tonika.

Se på disse eksemplene av begynnelsen på kjente sanger:

Eksempel 6. Alle fugler (i C-dur).

Eksempel 7. Merrily we roll along (i F-dur).

Eksempel 8. Vem kan segla (i d-moll)

OPPGAVE 1

Spill melodiene under med begge hender. Sett kryss ved dem som slutter med tonika.

a. F-dur:

b. a-moll:

c. C-dur:

OPPGAVE 2

Sett ring rundt alle steder som er bygget rundt tonika-akkorden i melodiene under. Merk at det er lettest å finne svaret ved å se på notene i både G- og F-nøkkel. Se eksempel. Husk å se hvilken toneart melodien går i for å finne riktig tonika-akkord.

Eksempel: I C-dur består tonika-akkorden av tonene C, E og G.

The example shows a melody in G major (one sharp) and its accompaniment. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Both are in 4/4 time. Red boxes highlight the tonic triads: G4, A4, B4 in the melody and G3, B2, D3 in the accompaniment.

a. G-dur. Tonika-akkorden består av tonene: _____

Exercise a shows a melody in G major (one sharp) and its accompaniment. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Both are in 4/4 time. The melody consists of a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4. The accompaniment consists of chords: G3, B2, D3; G3, B2, D3; G3, B2, D3; G3, B2, D3; G3, B2, D3.

b. d-moll. Tonika-akkorden består av tonene: _____

Exercise b shows a melody in D minor (two flats) and its accompaniment. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Both are in 4/4 time. The melody consists of a sequence of eighth notes: D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4. The accompaniment consists of chords: D3, F3, A2; D3, F3, A2; D3, F3, A2; D3, F3, A2; D3, F3, A2.

OPPGAVE 3

Fullfør melodiene under med tonene som hører til tonika-akkorden, både for høyre og venstre hånd. Se på tonearten. Bruk rytmefigurene som står over og under notesystemet, avslutt på grunntonen.

a. C-dur

The exercise for C major is presented in 4/4 time. It consists of a treble clef staff with a melody fragment (C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5) and a bass clef staff with a bass line fragment (C3, C3, C3, C3, C3, C3, C3, C3). Below these is a grand staff with a partial piano accompaniment. The exercise is followed by four whole notes on a line for completion.

b. d-moll

The exercise for D minor is presented in 4/4 time. It consists of a treble clef staff with a melody fragment (D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, D5) and a bass clef staff with a bass line fragment (D3, E3, F3, G3, A3, B3, C4, D4). Below these is a grand staff with a partial piano accompaniment. The exercise is followed by two pairs of notes on a line for completion.

3. DOMINANT

Akkorden bygget på 5.trinnet av skalaen heter **dominant (D)**.
Den er alltid dur, selv når stykket går i moll.

Eksempel 9. C-dur skala og G-dur akkord – dominantakkorden i tonearten C-dur.

Eksempel 10. d-moll skala og A-dur akkord – dominantakkorden i tonearten d-moll.

Dominant-akkorden inneholder **ledetonen** og skaper spenning. Den brukes for å lage høydepunkter og krever fortsettelse, et stykke eller melodi kan ikke slutte på en dominantakkord.

Når du laget «spørsmålene» i forrige kapittel, avsluttet du dem på en av dominanttonene.

Se på disse eksemplene fra kjente sanger der en frase slutter på en dominant:

Eksempel 11: Alle fugler (C-dur) – fortsettelsen

Eksempel 12. Bjelleklang (D-dur)

FOR DE SPESIELT INTERESSERTE:

Dominanten brukes ofte med en tilleggstone for å skape enda mer spenning og draging mot tonika. Tonen som kan føyes til (eller som kan erstatte en av de andre tonene, som oftest kvinten, det vil si den øverste akkordtonen når akkorden står i grunnstilling) ligger på det **7.trinnet**. Du finner den lett hvis du tenker en hel tone ned fra grunntonen. For eksempel vil G7 akkorden bestå av tonene G, H, D og F (F ligger et helt tonetrinn under akkordens grunntone G). D7 akkorden består av tonene D, F#, A og C, mens F7 av F, A, C og Eb. Spill akkordene på piano med og uten denne ekstra tonen (**septimen**) og hør på forskjellen.

OPPGAVE 1

Fyll ut tabellen. Hvilke akkorder ligger på 1. (tonika) og 5. (dominant) trinn i disse toneartene?

Toneart	Tonika (1.trinn)	Dominant (5.trinn)
C-dur	C-dur	
a-moll		E-dur
F-dur		
d-moll		
G-dur		
e-moll	e-moll	

OPPGAVE 2

Se på disse julesangene. Skriv riktig svar i rutene: T over alle stedene som bygger på tonika og D over stedene som bygger på dominant. Pass på de ulike toneartene.

a. D-dur. Tonika-akkord: _____. Dominant-akkord: _____

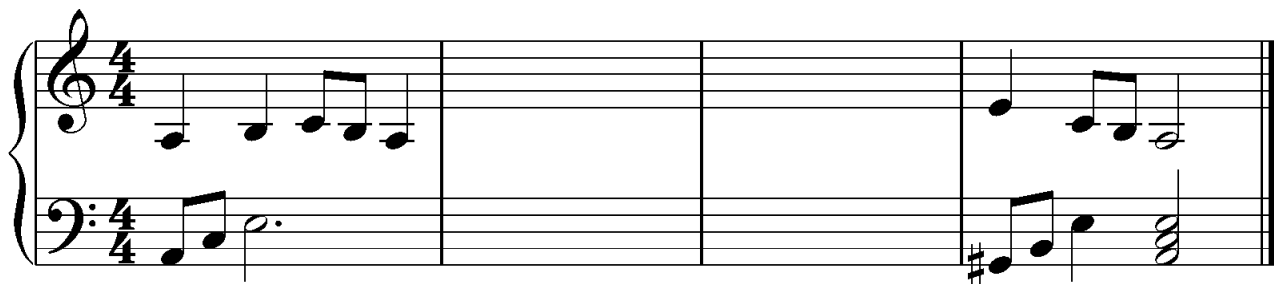
b. F-dur. Tonika-akkord: _____. Dominant-akkord: _____

OPPGAVE 3

Fullfør melodiene under med toner som hører til dominantakkorden: toner du synes kan passe til melodilinjen i høyre hånd og dominantens grunntone i bassen. Bruk rytmen som står over de tomme taktene for høyre hånd, fortsett med samme rytmemønster for venstre som i første takt.

a. a-moll:

b. C-dur:

Two short melodic fragments are shown above the main score: a six-note eighth-note scale and a four-note eighth-note scale. The main score is a piano piece in 4/4 time, consisting of two staves. The right hand plays a melody of eighth notes, and the left hand plays a bass line of eighth notes. The piece ends with a double bar line.

LITT PRAKSIS

KOMPONERING

OPPGAVE 1

Lag et kort stykke på følgende måte: i takt 1 og 4 kan du bruke **kun** toner som hører til tonika, i takt 2 og 3 kan du bruke dominanttonene. Skriv noter for begge hender, bruk den gitte rytmen i begge hendene. Begynn med å skrive notene for venstre hånd.

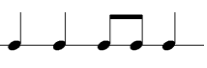

A single staff of music in 4/4 time showing a rhythmic pattern. The notes are: quarter, quarter, quarter, quarter, eighth, eighth, eighth, eighth, quarter, quarter, quarter, quarter.

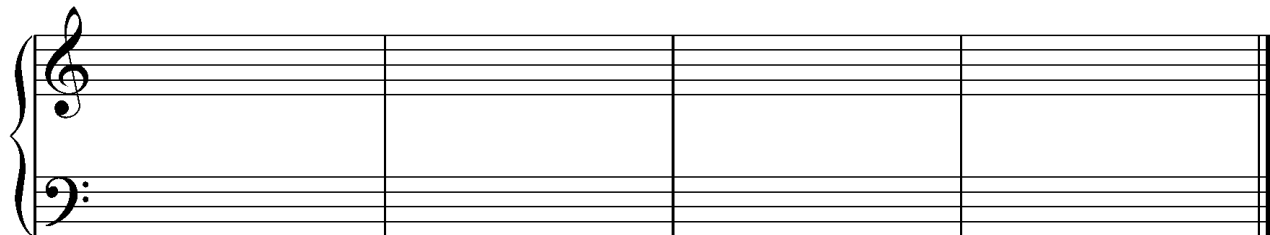
A grand staff with two empty staves for writing music. The treble clef is on the top staff and the bass clef is on the bottom staff.

A single staff of music in 4/4 time showing a rhythmic pattern. The notes are: quarter, eighth, eighth, quarter, quarter, eighth, eighth, quarter, quarter, eighth, eighth, quarter.

OPPGAVE 2

Nå kan du komponere et kort stykke med litt flere toner: bruk noen av tonikatonene der det står T (i begge hender) og dominanttonene der det står D over notesystemet. De andre notene kan du velge fritt og lage en melodi som du synes høres fint ut. Bruk den gitte rytmen der den står og lag egne rytmefigurer i de tomme taktene.

T D D T

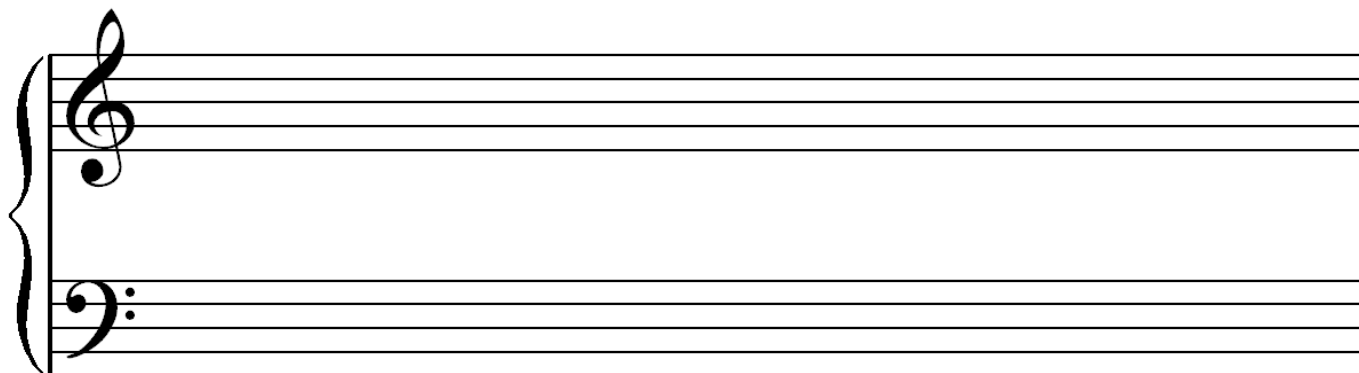

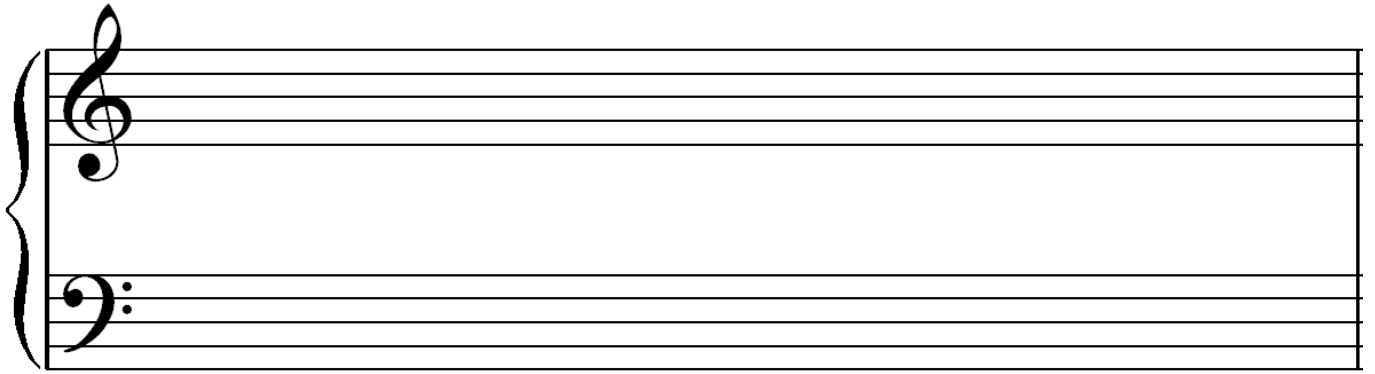
OPPGAVE 3

Komponer en helt egen melodi i tonearten a-moll. Den kan være 4 eller 8 takter lang. Tenk på at det er fint hvis du begynner med tonika, og at melodien kan bevege seg mot et høydepunkt der du kan bruke dominanten, for å til slutt komme tilbake til tonika og grunntonen i melodien.

Tonikaen i a-moll består av tonene: _____

Dominanten i a-moll består av tonene: _____

IMPROVISERING

OPPGAVE 1

Her ser du ulike begynnelse på melodier du kan improvisere videre på. De står i C-dur og a-moll, men du kan bruke de samme mønstrene i den tonearten du ønsker.

a. C-dur

b. a-moll

- Bruk kun tonika eller dominanttoner i melodien og i bassen. For eksempel en takt T, en takt D, så T igjen, altså: TDTD. Du kan også prøve TDDT om og om igjen.
- Bruk den samme rytmefiguren videre som i de første taktene, eller lag små variasjoner.
- Du kan bruke pedal og spille langsomt, eller spille rask og energisk. Prøv gjerne ulike stemninger.
- Du kan spille oppe i diskanten, nede i bassen, eller flytte hendene underveis dit du vil.
- Avslutt din improvisasjon på grunntonen i begge hender. Om du spiller flere toner samtidig, kan den høyeste tonen i høyre hånd og den laveste tonen i venstre være grunntonen.

OPPGAVE 2

Improviser melodier som passer til disse titlene. Velg en toneart først, tenk på hvilke akkorder ligger på 1. og 5. trinnet, hva er grunntonen og ledetonen. Bruk tonika og dominant på lignende måte som i oppgave 1, finn også noen rytmefigurer som du kan gjenta flere ganger. Dette vil skape helhetsfølelse i ditt stykke.

- Sommernatt
- Spøkelse
- Storm på havet
- Ekko

OPPGAVE 3

Improviser en melodilinje som passer til denne bassen (du kan endre tonearten hvis du vil, basslinjen står i C-dur). Spill med venstre hånd om og om igjen og spill fritt med høyre. Flytt på hendene, bruk hele pianoet, spill svakt og sterkt.

Du kan spille et langt stykke hvis du vil:

- begynn kun med venstre hånd - forspill,
- bruk så lange toner i høyre hånd sammen med venstre – første del
- du kan endre rytmefiguren til mer energisk og spennende etter hvert – andre del
- du kan også endre basstonene, eller endre tonearten fra dur til moll – tredje del
- så kan du gå tilbake til noe lignende til det du spilte i første del
- avslutt med etterspill (likt forspill) og grunntonen som siste tone i begge hender.

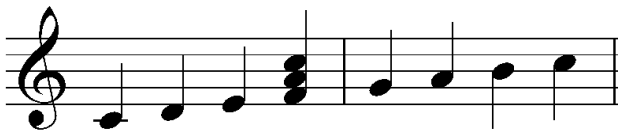
KAPITTEL 3

SUBDOMINANT, TONEART, FASTE FORTEGN

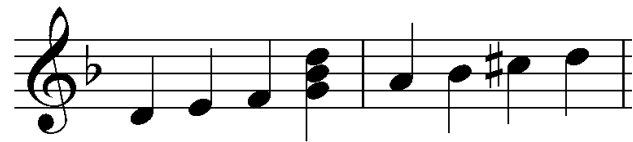
LITT TEORI

1. SUBDOMINANT

- Den siste grunnleggende akkorden som skaper stykkets stillas ligger på **4.trinnet** av skalaen og heter **subdominant (S)** (*sub* betyr *under* – den ligger et trinn under dominanten).
- Subdominanten er dur når tonearten er dur, og moll når tonearten er moll (som tonika).

Eksempel 13. C-dur skala og F-dur akkord – subdominantakkorden i tonearten C-dur.

Eksempel 14. d-moll skala og g-moll akkord – subdominantakkorden i tonearten d-moll.

Subdominant kan brukes for å føre melodien videre til dominant, eller tilbake til tonikaen.

Spiller du akkordene i rekkefølgen: T – S – D – T, da spiller du en **kadens**.

Her kommer to eksempler fra kjente sanger. Spill dem og se hvordan subdominanten ble brukt.

Eksempel 15. : Blinke lille stjerne i C-dur

Eksempel 16. Vem kan segla i d-moll

OPPGAVE 1

Fyll ut tabellen:

Toneart	Tonika (1.trinn)	Subdominant (4.trinn)	Dominant (5.trinn)
D-dur			A-dur
		c-moll	
	A-dur		
h-moll			Fiss-dur

OPPGAVE 2

Sett ring rundt alle steder bygget på en subdominant akkord i melodiene under.

a. C-dur. Subdominanten består av tonene: _____

b. e-moll. Subdominanten består av tonene: _____

OPPGAVE 3

Fyll ut den tomme taktene med toner som hører til subdominanten: de du synes passer i melodien og subdominantens grunntone i bassen.

a. a-moll

b. D-dur

2. TONEART

Toneart (skalaen som stykket bygges på) og de grunnleggende akkordene henger nøye sammen. Når du skal skrive egne stykker, bør du kunne bruke ulike tonearter. Da er det viktig å vite hvilke toner tilhører hvilken skala og hvor mange faste fortegn må man skrive (og spille) i de ulike toneartene. Her er noen viktige punkter som vil hjelpe deg å lære og forstå dette.

Hvordan kan vi finne ut hvilken toneart et musikkstykke (sang, låt eller melodi) er skrevet i?

For å bestemme tonearten i et stykke bør du:

- Se på fortegn (#, b) i begynnelsen av stykket – da står valget mellom to tonearter (se under),
- Se på den siste tonen i bassen - grunntonen.

Det er alltid én dur og én moll toneart som har like mange faste fortegn. De kalles for **parallele tonearter**. Moll-tonearten ligger en **liten ters under** (en liten ters – avstand/intervall som mellom A og C, se kapittel om akkorder). Den siste tonen i bassen gir oss svaret på hvilken av to mulige tonearter er den rette.

De vanligste toneartene:

- Ingen fortegn: C-dur og a-moll
- Ett kryss: G-dur eller e-moll
- To kryss: D-dur eller h-moll
- Tre kryss: A-dur eller fiss-moll
- En b: F-dur eller d-moll
- To b-er: B-dur eller g-moll
- Tre b-er: Ess-dur eller c-moll

Du trenger ikke å kunne det utenat, det finnes et system som organiserer alle toneartene. Dette systemet kalles **kvintsirkel**.

Om du synes dette blir for komplisert, kan du hoppe over kapitlet om kvintsirkelen ☺

3. KVINTSIRKEL

Kvint – en intervall/avstand på fem toner (som mellom C og G).

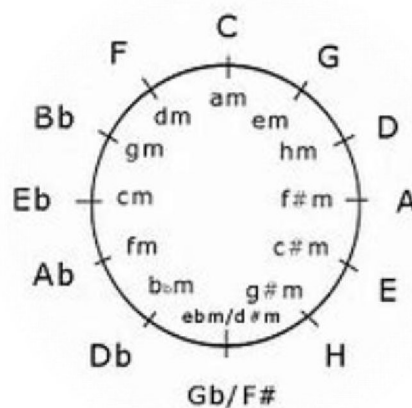
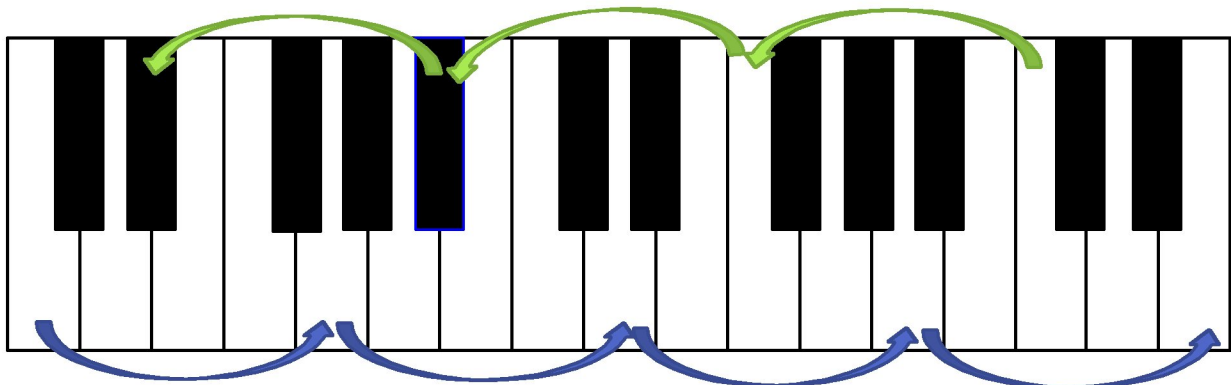
Kvintsirkelen viser relasjoner mellom toneartene.

Tonearter med # - kvinter oppover:

C-dur ingen kryss, kvint opp, G-dur 1 kryss, kvint opp, D-dur 2 kryss, kvint opp, A-dur 3 kryss, osv.

Tonearter med b – kvinter nedover:

C-dur ingen b, kvint ned, F-dur 1 b, kvint ned, B-dur 2 b-er, kvint ned, Ess-dur 3 b-er, osv.

4. FASTE FORTEGN

Når vi har funnet ut at A-dur skala har 3 kryss og g-moll skala har 2 b-er, er det like viktig å vite hvilke toner fortegnene står for.

Fortegnene kommer alltid i den samme rekkefølgen. Lær den utenat!

#: F, C, G, D, A, E, H

b: H, E, A, D, G, C, F

Denne faste rekkefølgen vil si at når du har funnet ut at tonearten D-dur har to kryss, kan du være sikker på at det er F# og C#, mens E-dur med fire kryss noteres med F#, C#, G# og D#.

OPPGAVE 1

Hvilken toneart går disse melodiene i?

a. _____

b. _____

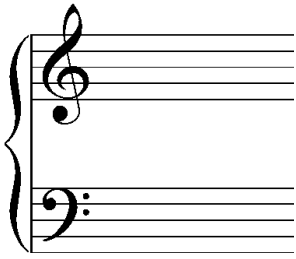
c. _____

OPPGAVE 2

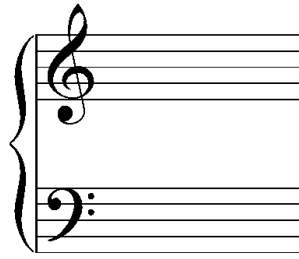
Du har bestemt deg for å skrive et stykke i denne tonearten. Hvor mange faste fortegn og for hvilke toner bør du skrive? Tegn i notesystemet og skriv under.

a.

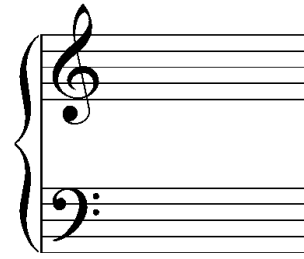
A-dur: _____

b.

F-dur: _____

c.

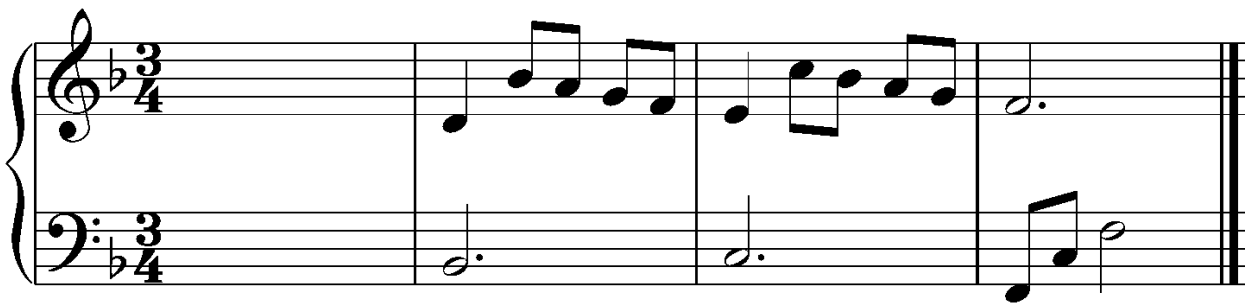

h-moll: _____

OPPGAVE 3

Fyll ut de tomme taktene med tonikatoner. Bestem tonearten først.

a.

b.

LITT PRAKSIS

KOMPONERING

OPPGAVE 1

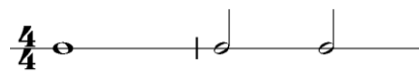
Lag et stykke i tonearten D-dur eller e-moll (du kan bestemme).

- Skriv riktige faste fortegn i notesystemet først.
- Stykket kan være 8 takter lang, del notesystemet i 8 takter før du begynner å skrive.
- Finn ut hvilke akkorder ligger på 1., 4. og 5. trinn. Spill dem noen ganger.
- Bruk Tonika, Dominant eller Subdominant toner i begge hender flere steder.
- Bruk den gitte rytmen i melodien (høyre hånd).
- Velg én av figurene foreslått for basslinjen (venstre hånd). Bruk den om og om igjen i hele stykket, unntatt den siste takten der du kan skrive en lang tone som avslutter stykket ditt.

Rytmen du kan bruke i melodistemmen:

Rytmemønstre du kan velge for venstre hånd:

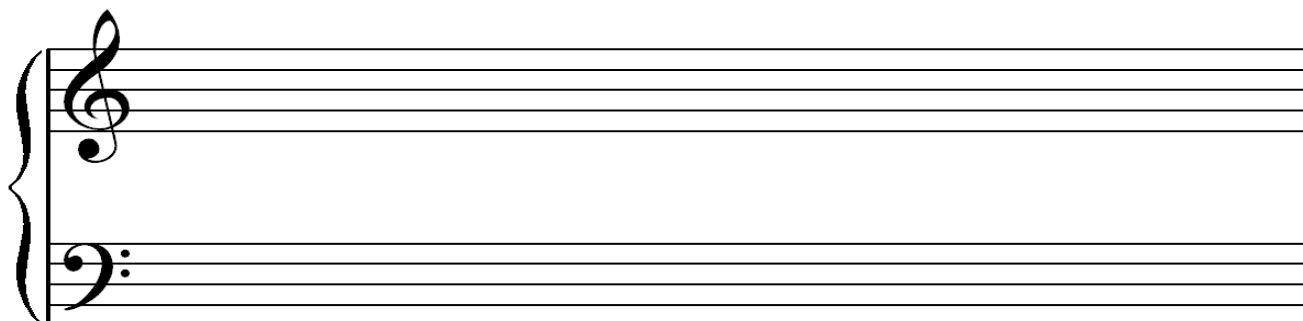
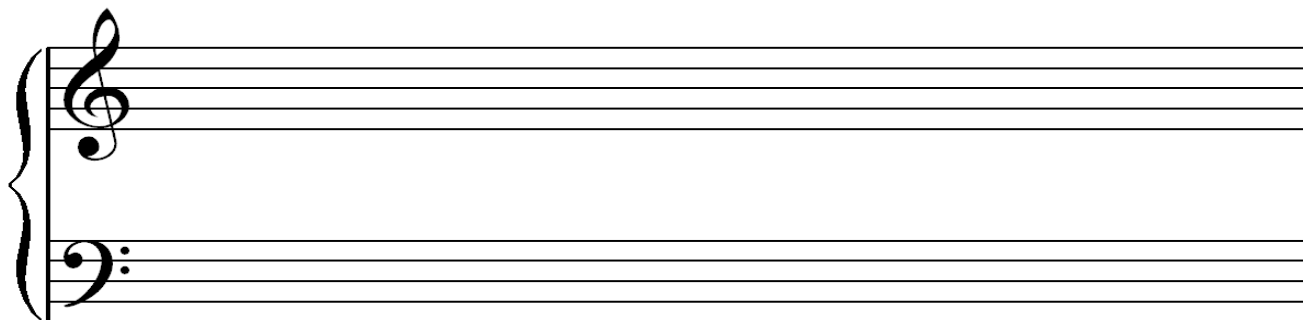

Tonearten jeg har valgt er: _____

Tonika: _____

Subdominant: _____

Dominant: _____

OPPGAVE 2

Skriv fortsettelsen til dette stykket (4 takter). Bruk noen av de samme motivene og rytmemønstre som i første del. Avslutt med tonika og grunntonen. Bruk gjerne pedal når du spiller stykket, spill langsomt.

Toneart: _____ Ledetone: _____

Tonika: _____ Subdominant: _____ Dominant: _____

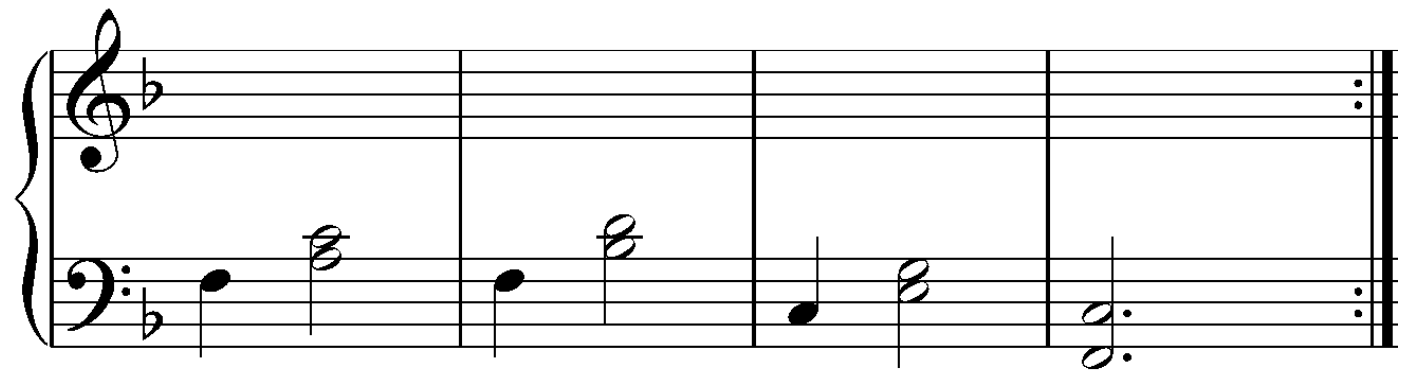
OPPGAVE 3

Skriv en melodilinje som passer til denne bassen.

- Finn ut av tonearten og de viktigste akkordene først.
- Lag en rytmefigur til de første to taktene, bruk den samme eller nesten den samme rytmen flere steder videre.

Toneart: _____

Tonika: _____ Subdominant: _____ Dominant: _____

IMPROVISERING

OPPGAVE 1

Du har sikkert spilt blues eller boogie stykker. De fleste slike stykker bygger på de tre grunnleggende akkordene i en bestemt rekkefølge, et såkalt 12-takters blues akkordskjema. Disse stykkene bruker ofte bluesskala, som er litt annerledes enn dur og moll, men som vi ikke skal skrive om her.

Her er 12-takters blues akkordskjema:

T T S T
S S T T
D S T T

Her ser du begynnelsen på to bluesinspirerte stykker i C. Bruk tilsvarende toner og rytmer videre og spill hele stykket mens du følger rekkefølgen av akkordene. Spill gjerne i ulike tonearter og bruk «swing» rytme, der tonene veksler i lengden: lang-kort-lang-kort.

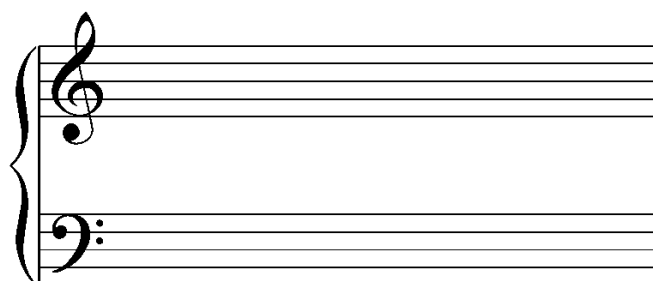

Når du har klart å spille forslagene ovenfor, prøv å lage din egen blues.

- Lag et tone- og rytmemønster som du bruker i hele stykket.
- Følg 12-takters bluesskjema.
- Du kan også bruke noen flere toner. Prøv å lage et mønster med noen av disse:

Ble du spesielt fornøyd med et av motivene du laget? Skriv ned den første takten:

OPPGAVE 2

Spill bassen om og om igjen i denne rekkefølgen TSDT, TSDT, slik det vises i noteeksemplet under (en lang akkord i hver takt), og en melodi som passer til.

- Bruk alltid akkordtonen på første slaget i hver takt i melodistemmen (som hører til akkorden som din venstre hånd spiller).
- Gjenta samme rytmefigur i melodistemmen flere ganger.
- Du kan prøve å finne den nærmeste veien mellom akkordene i venstre hånd (og ikke spille alle i grunnstilling).

KAPITTEL 4

ANDRE OFTE BRUKTE AKKORDER

LITT TEORI

SUBDOMINANT PRALLELL OG TONIKA PARALLELL - AKKORDENE PÅ 2. OG 6. TRINN AV DURSKALAEN

Det er to andre akkorder som ofte brukes av komponister og låtskrivere. De ligger på **2. og 6. trinn** av en durskala, og **begge er moll**-akkorder.

Akkorden på 2.trinnet ofte kalles **subdominantparallell (Sp)**, da den ligger en liten ters under subdominanten.

Akkorden på 6.trinnet ofte kalles **tonikapallell (Tp)**, da den ligger en liten ters under tonikaen.

Eksempel 17. C-dur skala og akkordene på 2. trinn (d-moll) og 6-trinn (a-moll)

Bruker du disse to akkordene i tillegg til de tre grunnleggende, da kan du lage varierte og spennende komposisjoner.

OPPGAVE 1

Hvilke akkorder ligger på 2. og 6. trinn i disse skalaene? Fyll ut med noter, skriv akkordnavnet under. Se eksempel.

Eksempel: F-dur toneart

a. Toneart _____

b. Toneart _____

OPPGAVE 2

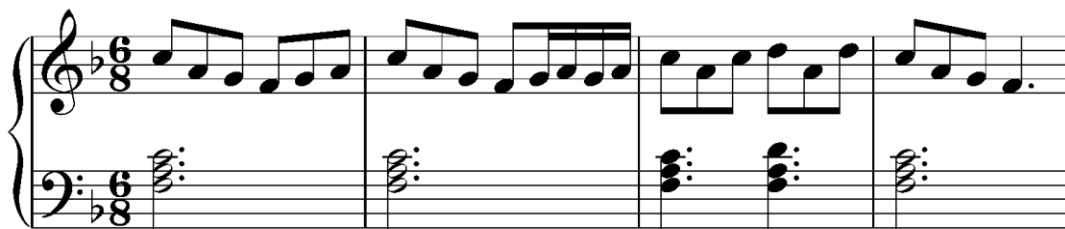
Sett ring rundt alle stedene som bygger på 2. (Sp) eller 6. (Tp) trinn i melodiene under og fyll ut akkordnavnet og funksjon. Se eksempel.

Eksempel: Deilig er jorden (C-dur):

Am (Tp)

a. Morgenstemning (F-dur):

b. Tenn lys (D-dur):

OPPGAVE 3

Fyll ut tomme takter med toner som hører til akkordene på 2. eller 6. trinn. Bruk pianoet.

a. Toneart G-dur

Exercise a: Toneart G-dur, 4/4 time. The first staff shows a melody starting with a quarter rest, followed by G4, A4, B4, and A4. The second staff shows a bass line starting with a whole chord G4-B4-D5, followed by two measures of whole chords G4-B4-D5 and G4-B4-D5.

b. Toneart C-dur

Exercise b: Toneart C-dur, 4/4 time. The first staff shows a melody starting with a quarter rest, followed by C4, D4, E4, and D4. The second staff shows a bass line starting with a whole chord C4-E3-G3, followed by two measures of whole chords C4-E3-G3 and C4-E3-G3.

LITT PRAKSIS

KOMPONERING

OPPGAVE 1

Lag en melodi som passer til denne basslinjen. Skriv akkordnavn i hver takt.

Two systems of piano accompaniment. The first system is in G major, 6/8 time, with a bass line of quarter notes: G2, B1, D2, E2, G2, B1, D2, E2. The second system is in A minor, 6/8 time, with a bass line of quarter notes: A2, C3, E3, G3, A2, C3, E3, G3. Chord symbols 'G' and 'Am' are written above the first two measures of each system respectively.

OPPGAVE 2

Lag akkompagnement (harmonisering) som passer til denne melodilinen. Bruk tonika, subdominant, dominant, subdominant parallell og tonika parallell (akkordene på 2. og/eller 6.trinn). Se på akkordforslagene over noen av taktene.

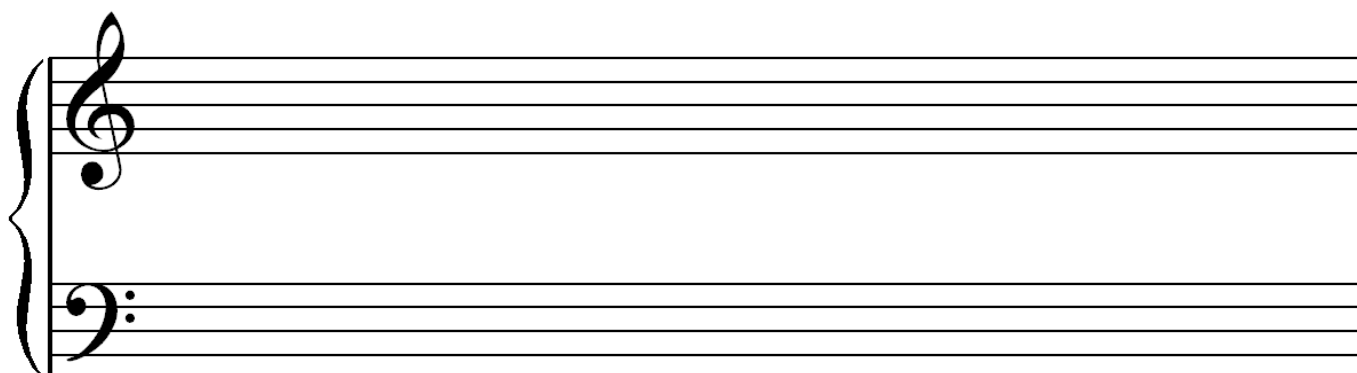
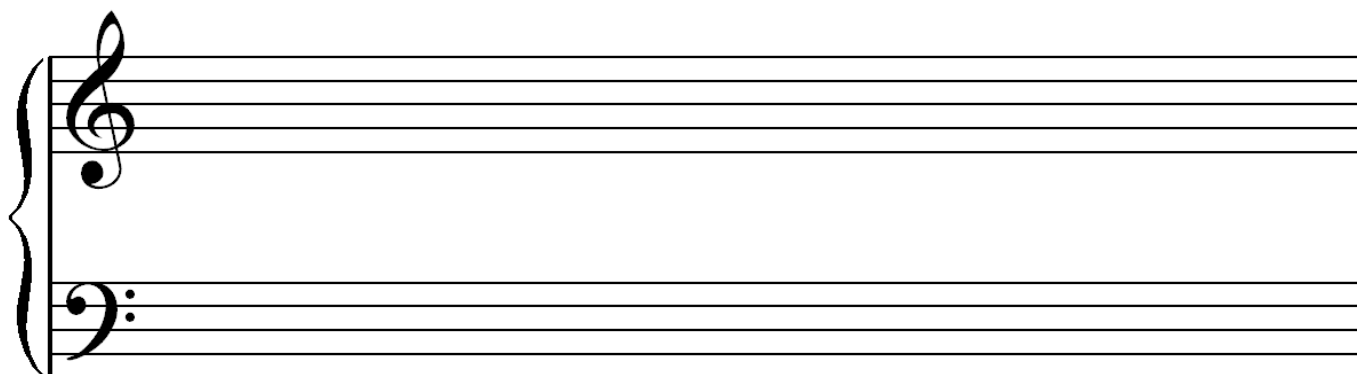
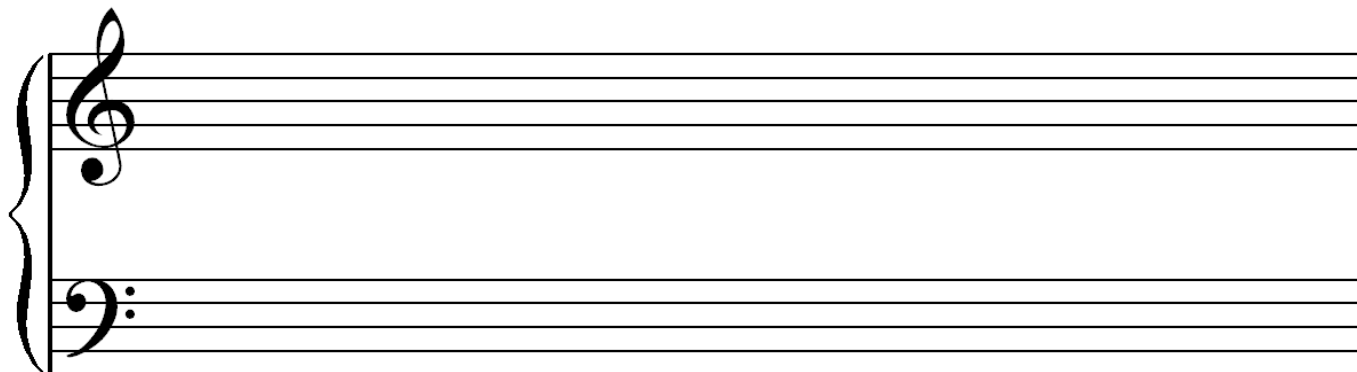
Two systems of piano accompaniment. The first system is in E minor, 4/4 time, with a melody of quarter notes: E4, G4, B4, C5, E4, G4, B4, C5. Chord symbols 'Em' and 'C' are written above the first two measures. The second system is in G major, 4/4 time, with a melody of quarter notes: G4, B4, D5, E5, G4, B4, D5, E5. A chord symbol 'G' is written above the final measure.

OPPGAVE 3

Lag en helt egen komposisjon. Velg tonearten først (dur). Du kan bruke denne akkordrekken, eller lage en egen.

Forslag til akkordprogresjonen: T – S – D – T – Tp – Sp – D – T

Min egen akkordrekke: _____

IMPROVISERING

OPPGAVE 1

Improviser over denne akkordrekken med begge hender, først i C-dur, og så i G-dur.

- Se på forslagene under og spill videre på lignende måte.
- Bruk begge hendene til å spille akkordtonene hele veien, *ikke* spill en melodi med bassakkompagnement.
- Finn gjerne den korteste veien mellom akkordene, ikke spill alle i grunnstilling.

Akkordrekken: T – Sp – D – T – Tp – Sp – D – T.

I C-dur blir det følgende akkorder: C – Dm – G – C – Am – Dm – G – C.

I G-dur: ____ - ____ - ____ - ____ - ____ - ____ - ____ - ____ .

a.

Musical notation for exercise a. It shows a piano accompaniment in 4/4 time. The right hand plays a melody of quarter notes: C4, E4, G4, A4 in the first measure, then C4, E4, G4, A4 in the second measure. The left hand plays a bass line of quarter notes: C3, E3, G3, A3 in the first measure, then C3, E3, G3, A3 in the second measure. Chord symbols 'C' and 'Dm' are written below the first two measures, and 'osv.' is written below the third measure.

b.

Musical notation for exercise b. It shows a piano accompaniment in 4/4 time. The right hand plays a chordal accompaniment with quarter notes: C4, E4, G4, A4 in the first measure, then C4, E4, G4, A4 in the second measure. The left hand plays a bass line of quarter notes: C3, E3, G3, A3 in the first measure, then C3, E3, G3, A3 in the second measure. Chord symbols 'C' and 'Dm' are written below the first two measures, and 'osv.' is written below the third measure.

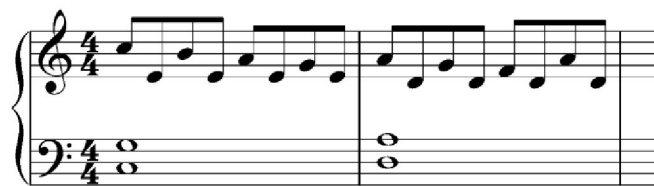
OPPGAVE 2

Improviser over samme akkordrekke som i oppgave 1, men denne gangen prøv å spille en melodi med høyre hånd som passer til en akkordbasert bass som du kan spille med venstre hånd. Du kan begynne som i forslagene under, eller finne på en egen versjon:

a.

b.

OPPGAVE 3

Bruk idéene fra oppgave 1 og 2 for å spille en lengre komposisjon:

- begynn med akkorder i venstre, eller i begge hender,
- gå over til å spille en melodi med høyre hånd,
- avslutt på en lignende måte som du begynte.

KAPITTEL 5

ANDRE MÅTER Å KOMPONERE ET STYKKE PÅ

LITT TEORI

VAMP – UTVALGTE AKKORDER OM OG OM IGJEN

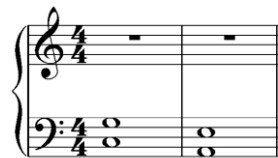
Du kan velge noen akkorder eller toner som skaper en fin helhet, bruke dem om og om igjen, og bygge opp melodien mens bassen gjentar seg.

Velg hvordan du vil spille med venstre hånd:

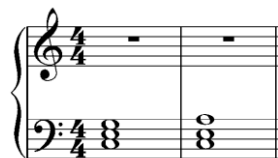
- Lange grunntoner (helnoter med hovedtonen fra hver akkord – for eksempel tonen C i C-dur, A i a-moll, osv.)

- Lange kvinter (to toner i hver akkord spilt som helnoter – for eksempel toner G og C i C-dur, A og E i a-moll, osv.)

- Hele akkorder – alle akkordtonene spilt samtidig

- Brutte akkorder – noen eller alle akkordtonene spilt i en valgt rekkefølge én og én, et rytmisk mønster som gjentar seg

Forslag til akkordrekker du kan prøve ut:

- C, F, G, C
- C, Am, F, G
- Am, G, F, E
- C, Am, Dm, G
- Em, Hm, D, G
- Em, Am, D, G

Eller «Pachelbel» rekkefølgen (kanskje du har hørt den velkjente Canon i D-dur?), her i C-dur:

- C – G – Am – Em – F – C – F – G

Den kjente filmmelodien «Comptine d'un autre été: l'après-midi» av Y.Tiersen bruker de samme fire akkordene over hele stykket:

- Em, G, Hm, D.

Det kjente stykket «River flows in you» av Yiruma er også bygget på fire akkorder:

- F#m, D, A, E.

Du kan finne et stykke du liker og se på akkordprogresjonen. Skriv ned akkordene i rekkefølgen de kommer i, prøv å lage en egen melodi inspirert av stykket.

Du kan leke med melodien mens venstre hånd holder et stabilt mønster.

OPPGAVE 1

Hvilke akkorder ble brukt for å lage dette stykke? Skriv akkordnavn over hver takt.

The image shows a musical score for a 4-measure piece in 4/4 time. The score is written for piano in treble and bass clefs. The melody in the treble clef consists of quarter notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5. The bass line consists of half notes: C3, G2, C3, G2. The piece ends with a repeat sign.

OPPGAVE 2

I dette stykket ble det brukt de samme fire akkordene om og om igjen. Skriv akkordnavn over hver takt og fyll ut tomme takter med lignende mønster.

Em D C H

The image shows a musical score for a piano piece in 4/4 time, key of D major. The first system consists of four measures. The first measure has a treble clef with a melody of quarter notes: D4, E4, F#4, G4. The bass clef has a chord of E2, G2, B2. The second measure has a treble clef with a melody of quarter notes: A4, B4, C5, B4. The bass clef has a chord of D2, F#2, A2. The third measure has a treble clef with a melody of quarter notes: G4, F#4, E4, D4. The bass clef has a chord of C2, E2, G2. The fourth measure has a treble clef with a melody of quarter notes: C5, B4, A4, G4. The bass clef has a chord of D2, F#2, A2. The second system consists of four measures. The first measure has a treble clef with a melody of quarter notes: G4, F#4, E4, D4. The bass clef has a chord of E2, G2, B2. The second measure has a treble clef with a melody of quarter notes: A4, B4, C5, B4. The bass clef has a chord of D2, F#2, A2. The third and fourth measures are empty, with a double bar line and repeat dots at the end of the system.

OPPGAVE 3

Skriv en basslinje som passer til denne melodilinjen. Bruk de foreslåtte akkordene.

G Em C D

The image shows a musical score for a piano piece in 4/4 time, key of D major. The first system consists of four measures. The first measure has a treble clef with a melody of quarter notes: D4, E4, F#4, G4. The bass clef is empty. The second measure has a treble clef with a melody of quarter notes: A4, B4, C5, B4. The bass clef is empty. The third measure has a treble clef with a melody of quarter notes: G4, F#4, E4, D4. The bass clef is empty. The fourth measure has a treble clef with a melody of quarter notes: C5, B4, A4, G4. The bass clef is empty. The second system consists of four measures. The first measure has a treble clef with a melody of eighth notes: D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, B4. The bass clef is empty. The second measure has a treble clef with a melody of eighth notes: G4, F#4, E4, D4, C5, B4, A4, G4. The bass clef is empty. The third measure has a treble clef with a melody of eighth notes: F#4, E4, D4, C5, B4, A4, G4, F#4. The bass clef is empty. The fourth measure has a treble clef with a melody of eighth notes: E4, D4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4. The bass clef is empty. The system ends with a double bar line and repeat dots.

LITT PRAKSIS

KOMPONERING

OPPGAVE 1

Komponer ferdig dette stykket:

- Se på akkordnavnene over taktene
- Skriv nøyaktig samme rytmemønster i hver takt venstre hånd, se på akkordnavnene over.
- Skriv lignende melodi videre som i den første takten, begynn fra ulike akkordtoner, skift retning.

Am G F G Am

OPPGAVE 2

Fyll ut melodilinje som passer til denne bassen. Bruk rytmemønster 1 i de første fire taktene, rytmemønster 2 i de neste fire taktene, så rytmemønster 3 i de neste fire. De siste fire taktene kan ha samme rytme som de første fire.

Rytmemønster 1

Rytmemønster 2

Rytmemønster 3

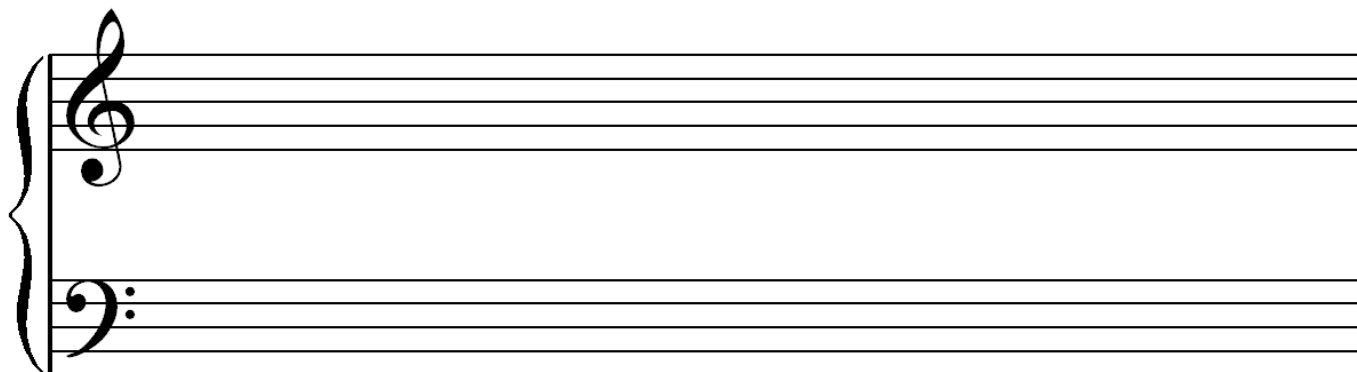
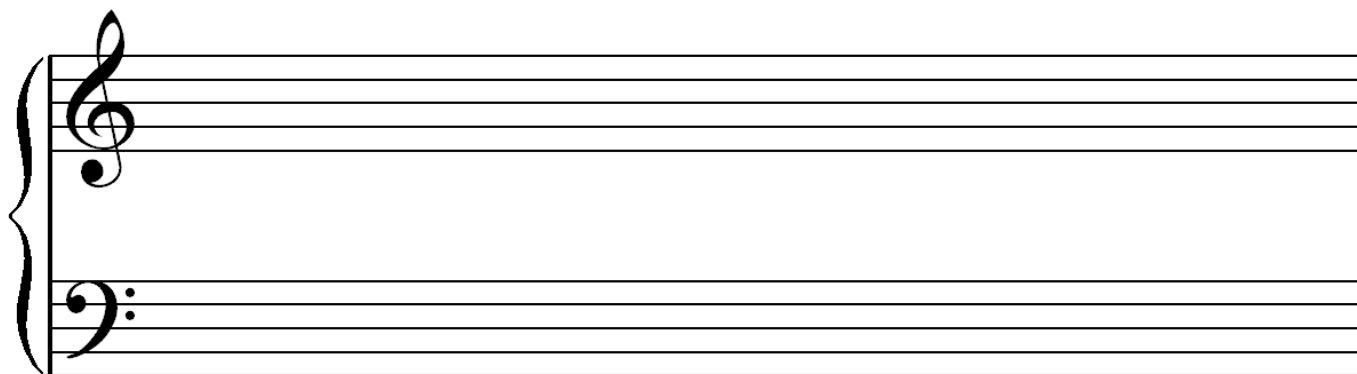
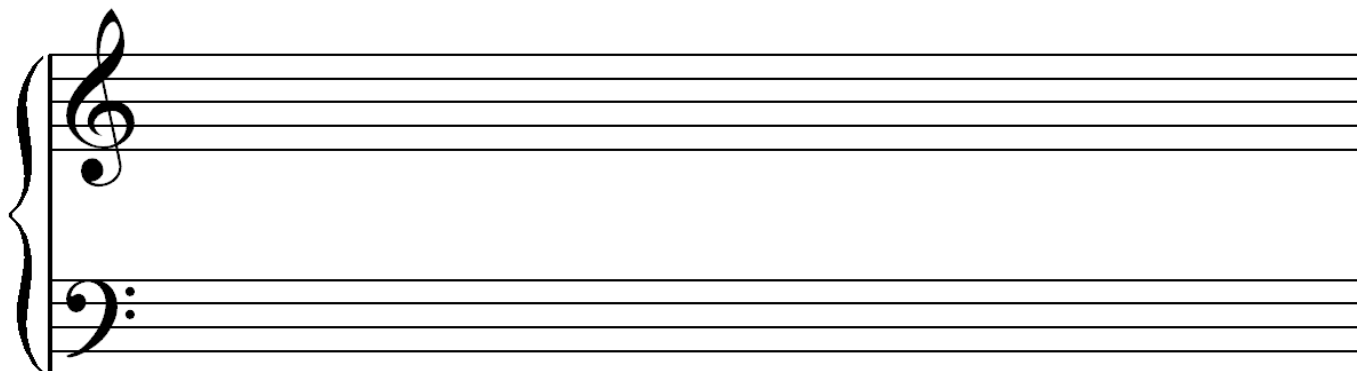

OPPGAVE 3

Lag et eget stykke bygget på fire utvalgte akkorder.

- Bruk noen av forslagene ovenfor, eller velg fire egne akkorder i en bestemt rekkefølge.
- Komponer et rytmemønster for høyre og venstre hånd, bruk det i de første fire taktene.
- Så kan du endre noe: enten rytmen i bassen, tonene i melodien, rytmen i melodien, eller flere av tingene samtidig.
- Behold samme akkordprogresjon.

Mine valgte akkorder i rekkefølgen de skal brukes i: _____ , _____ , _____ , _____ .

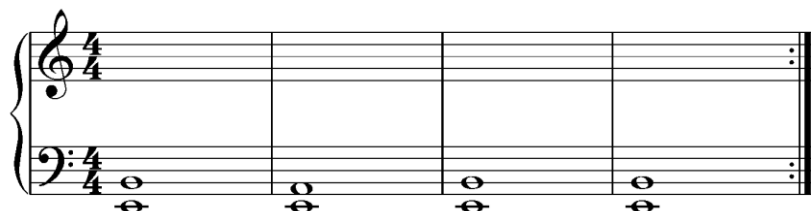
IMPROVISERING

OPPGAVE 1

Improviser en melodilinje som passer til denne bassen.

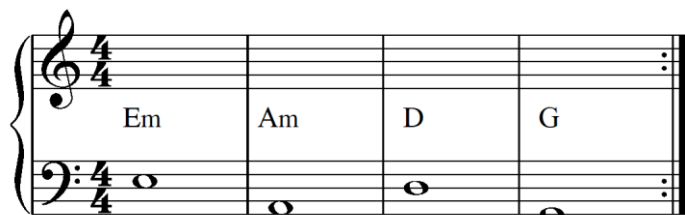
a. To akkorder i bassen om og om igjen:

- Spill de første to taktene (takt 1 og 2) med venstre hånd om og om igjen (E-H, E-A, E-H, E-A)
- Avslutt med E-H i bassen (som i takt 3 og 4) og tonen E i melodien.
- Høyre hånd spiller fritt på alle hvite tangenter, med *unntak* av F og C.
- Bruk gjerne pedal.

b. Fire akkorder om og om igjen:

- Begynn enkelt i melodien, for eksempel med akkordenes grunntoner, eller to utvalgte toner med en enkel rytme,
- så kan du prøve å øke spenningen med å legge til flere toner både i melodien du spiller og i bassen
- husk å beholde lignende rytmefigur i to eller fire takter, før du endrer den, da får lytteren en helhetsfølelse av det du spiller.
- Tips: prøv å bruke hvite tangenter med unntak av F og C – alle de andre tonene passer fint til disse akkordene.

OPPGAVE 2

Improviser med begge hender over denne akkordprogresjonen:

D – G – A – D

OPPGAVE 3

Velg en egen akkordrekke og gjør det som i oppgavene over.

Akkordene: _____ , _____ , _____ , _____ .

KAPITTEL 6

KOMPONISTENS VERKTØYKASSE

LITT TEORI

1. PRAKTISKE TIPS

Repetisjon, mønstre

Bruk rytmiske og melodiske figurer som gjentar seg. Se i stykkene du har spilt at både rytmen og melodien fra de første taktene kommer tilbake mange ganger og på ulike måter. Gjentakelse av melodiske motiver og rytmemønstre er viktig for at musikken skal føles meningsfull for lytteren. Får du en god idé? Bruk den flere ganger! Du kan gjøre det slik:

- Bruke det samme rytmiske motivet, men begynne på ulike toner
- Bruke motivet/frasen både i dur og i moll der det passer
- Flytte noe en eller to oktaver lenger opp eller ned, bruke hele pianoet.
- Spille noe dobbelt så langsomt eller dobbelt så fort
- Spille staccato og legato, sterkt eller svakt
- Bruke pedal

Melodien:

Du kan bruke mange ulike toner (ikke bare akkordtonene), men det er ofte finest om den **første tonen i hver takt er en av akkordtonene** som denne takten bygges på (for eksempel tonen C, E eller G hvis C-dur akkorden brukes som «stillas» for takten). For at melodien skal høres fint ut, er det lurt å **bruke små intervaller** (ikke mange store sprang etter hverandre).

Akkompagnement/venstre hånd:

Du trenger ikke å bruke alle akkordtonene, det kan være nok med en eller to toner.

Stykkets lengde:

- Det høres mest logisk og riktig ut hvis **et stykke/en melodi består av 4, 8 eller 16 takter** (eller 32 osv. for lengre stykker). Derfor er det fint hvis du lager en frase (en musikalsk setning) på 2- 4 takter, og bruker den videre på ulike måter.
- Stykket ditt kan ha AB form eller ABA form, det vil si bestå av to ulike deler, gjerne med forskjellig stemning. Vil du komponere et lengre stykke, kan du for eksempel begynne i en toneart, så lage midtpartiet i en annen (prøv parallell toneart eller dominant-toneart), og så gå tilbake til den opprinnelige tonearten igjen. Bruk lignende musikalske idéer (rytmen, melodien).
- Du kan variere: tonearten (dur og moll), tempo (fort – langsomt), dynamikk (sterkt – svakt), artikkelasjon (staccato – legato), lage et høydepunkt. Lek med idéene dine!
- Du kan lage forspill og etterspill. Begynn med langsomme toner med en hånd, eller et enkelt rytmisk mønster, avslutt på samme måte.

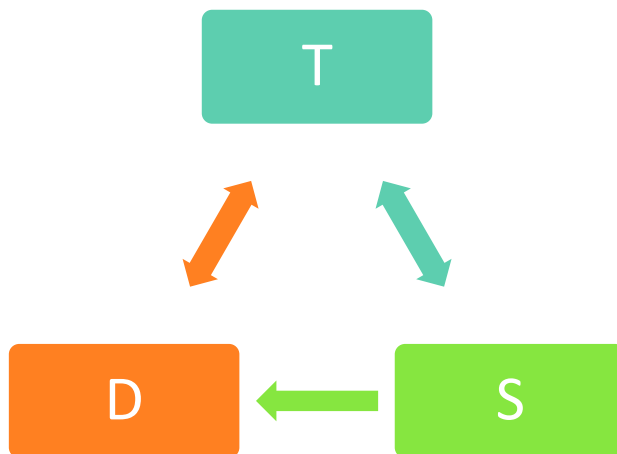
Flere akkorder:

Du kan også bruke mange ulike akkorder, men det er viktig at **stykket slutter med en dominant og tonika** i samme toneart som stykket begynte i, med mindre du har samme akkordrekke i hele stykket som skaper helhet. Da er det lurt å avslutte med akkorden du begynte med.

2. REKKEFØLGEN AV HOVEDAKKORDENE

For at et musikkstykke skal høres logisk og fint ut, er det viktig å bruke noen regler.

- Bruk tonika i begynnelsen og på slutten,
- Etter tonika kan du bruke dominant- eller subdominantakkorden,
- Etter subdominant kan du bruke tonika eller dominant,
- Etter dominant kommer som oftest tonika (du kan også bruke akkorden på 6.trinn og lage en fortsettelse).
- Bruker du ledetonen i melodien, bør grunntonen komme etter den.

- Et stykke bygger aldri på tilfeldige toner eller akkorder.
- Hver akkord har en funksjon, noen øker spenningen, mens noen andre holder den nede
- Alt henger sammen, alle tonene som brukes velges ut fra tonearten og de grunnleggende akkordene. Rytmen bygger på idéen fra de første taktene.

Prøver du deg litt fram vil du fort merke at det du oppfatter som fint og riktig, følger disse reglene.

3. KOMPONERING STEG FOR STEG

1. Bestem tonearten og taktarten (om stykket skal gå i 3/4 eller 4/4 takt, eller kanskje 6/8?), skriv fortegn og taktart i begynnelsen av stykket ditt.
2. Finn de 3 grunnleggende akkordene og ledetonen – husk at i moll-tonearter må du skrive et fortegn hver gang ledetonen kommer.
3. Spill noen ganger akkordene i rekkefølgen: T S D T (1.trinn, 4., 5., 1).
4. Lag de første to taktene, tenk om akkordene kommer i rekkefølgen: T T, T S, eller T D. Tenk både på melodien og rytmen når du komponerer de første taktene.
5. Fortsett med de neste to taktene. Bruk samme rytmen eller deler av den, tenk på hvor melodien skal hen: mot et høydepunkt med progresjonen: T T S D (eller T S T D), eller kanskje en rolig start: T T S T (eller T S S T), eller kanskje et lite høydepunkt i midten: T S D T (eller T D D T).
6. Bruk de samme ideene videre: avsluttet du på dominanten i takt 4, bør melodien bevege seg tilbake til tonika i takt 8. Hadde du en rolig start uten spenning, kan det være lurt å bygge melodien opp mot dominanten. Husk at rytmefigurene bør gjenta seg for at din melodi skal høres bra ut.
7. En melodi høres ofte fint ut når avstandene mellom tonene ikke er altfor store. Trinnvis bevegelse og små sprang funker bedre enn store intervaller hele tiden. Bruker du et stort intervall, fortsett med et lite i motsatt retning (for eksempel: først fem trinn opp, så ett trinn ned).
8. Bruk blyant og ha viskelæret klart. Du kan også utforske noteskriveprogrammer på nettet. Noen er gratis, andre må du betale for å få tilgang til.

Lykke til!

Nå gjenstår det å utforske mulighetene! Spill fritt, bli inspirert av musikken rundt deg og skriv ned de beste idéene. Bak i boken finner du mange tomme sider med notelinjer der du kan notere melodiene du har skapt. Vi håper at denne boken har åpnet døren til komposisjonens fantastiske verden og vi ønsker deg lykke til med å skape egne fargerike musikkstykker.

LØSNINGEN AV OPPGAVENE FRA INNLEDNINGEN

LISA GIKK TIL SKOLEN:

BÆ, BÆ, LILLE LAM:

